

Božidar Jakac, Portret

Silvin Sardenko

Vital Vodušek

Misli ob jubileju

Vsaka doba je zase prerok in glasnik. Zato bi zamenjal v tistem pregovoru očaka Abrahama, ki ga vidi človek s petdesetimi leti, z mladim obrazom nove generacije, s prerokom nove zaveze. Ob mejniku let se zagledata drug drugemu v oči. Morda je včasih dvakrat bridek ta pogled: pogled v novi čas, novo ustvarjanje in miselnost, ki je ne doumeš več, in obenem občutek, da te je sodba mladega rodu pustila pred vrati svojih dni.

Sodba vsake mlade generacije je samozavestna in trda. S trpko odkritosrčnostjo loči in odklanja. Posebno še v času, ki je tako strašno otopel in omrznil, v času, ko bi po kolenih romala za bogatimi življenjskimi silami, da bi jo okrepile in nosile v veliki vznemirjenosti, ki bi objel zemljo in nebo.

Tako je tudi sodba mlade generacije lahko po svoje krivična, ko jo v strastni, kipeči mladosti ne zadovolji več umirjena misel, ki hodi skozi jutro in večer, le vedno za solncem; ki se odkriva in prekrizava pred božjimi križi in znamenji; ki hodi romarska pota s prošnjami in hvalnicami, v cerkvice, da bi svetnike privabila iz oltarjev in

v oltarje, in se z zvonovi razdoni od jutranjega pritrkavanja v večerno molitev. Dva svetova, dva bregova, ki ju oba še obliva isti tok življenja, a si ostaneta vendarle ločena, daljna. A v vsem spoznanju odklanjajoča sodba vendarle boli.

In Sardenko praznuje svojo petdesetletnico.

To je bilo še v letu »obiskov«, še iz tiste čudovite mladosti slovenske knjige, kakor jo je gledal Dom in svet ob Meškovem jubileju, ko se je Sardenko skoraj zagovarjal, da je religiozni pesnik, in tožil, da ni za take pesmi zanimanja. Gotovo smo danes že prešli v polno leto rasti in zorenja. Vendar pesmi gredo še manj — bodisi da se jim je del odtujil, ko ni sledil hitrim korakom zadnjih let, bodisi da je večina obvisela v neduhovnosti in praznih zunanostih.

A v mladem človeku se je utemeljila božja obnova. Razgibale so se duhovne in religiozne sile, prisvetile so v zadnji mrak in zazvenele v zadnjem utripu srca. To je bila zavest novega rojstva, novih resničnosti in tesne božje bližine. Rojstvo je težko. Tako je bilo življenje in oblika nastopajočega rodu včasih trda, izmučena, da je bolela v oči in dušo. A bila je odkritosrčna do skrajnosti. Bila je pot iz prijetnega sprejemanja dojmov in oblikovanja zvonečih rim v lastno izžarevanje, luč in moč. Bila je pot iz starostnih let, ki se umire v igri s svetlobo in z zvokom, do preroditve v polno otroško resničnost in neposrednost. Kakor v odrešenje je šla v solčno pesem božjega otroka, v naivno mistično gledanje Stvarnika in vsega stvarstva.

Mejnik pa je bil v Sardenkovih prvih letih, v času rodu, ki mu obhajamo jubileje. Takrat je krenil med prvimi z izvožene prašne ceste in šel čez živa mlada polja, da je utrl božjo pot.

Morda ni bila taka notranja nujnost v religiozni vsebini njegovih prvih pesmi — notranja nujnost, ki danes trga, trga dušo in religioznost v pesem in se bori do Boga —, kot vpliv stanu in apostolskega duha svečeništva, vpliv narodne pesmi, ki mu je zvenela iz otroških dni, in še vpliv Webrovega religioznega eposa »Dreizehnlinden«, ki ga je spremljal kmalu pol življenja, iz dijaških let prav do l. 1918., ko se je izoblikoval v isti miselnosti in slogu v »Šotoru miru«.

Vsak raste iz vplivov in dojmov svojega časa in okolice. A vendar je razlika. Kakor so nosili včasih lepe dojme kar v rokah in jih dajali zopet drugim v roke, tako je prenesel mladi človek težišče iz kroga vase, da je v sebi prenetel in preživel ves pisani svet, da je potem pokazal v pesmi svojo dušo in svojo obliko. V prvem prav za prav ni razvoja. Vse je, kakor eno samo dolgo sprejemanje, ki morda le tu pa tam še lepše, ubraneje, bliže zazveni. V drugem pa je iskanje, rast, bridka in težka, z vso mlado močjo in strastnostjo.

Sardenko je pri prvih. Tako pri njem skoraj ne vidiš razvoja; kakor ena sama resnica je, ki

jo poje od prve pesmi do zadnje. Zbiral je v svojih rokah motiv za motivom, dojem za dojmom. Z lirično ubranostjo se je naslonil ob molitev (Češčena bodi, Kraljica), ob mesto (Roma), sveto pismo (igre), čas (Nebo žari), svetnika (Šotor miru, Sveti Jožef, Sveti Alojzij) ali lastno preteklost (Daritev). To je ravna črta od njegovega začetka do danes. Z lirično ubranostjo in prijetnim zvokom in s primerami in podobami razblinja majhno misel, majhen dogodek in dolgo življenje. In v vsem tem je navadno prevladal religiozni motiv iz molitve, mesta, časa ali svetnikovega življenja.

Da pa je kar že v prvi pesmi našel svoja tla in vsebino, da ni poznal trdega razvoja, težkega bojevanja in zmag, ko se mora trudoma vsa duša preboriti in preroditi v religiozno pesem, to morda danes pri njem bolj čutimo v neko oddaljenost — vsaj v razvoju —, kot pri njegovem pesniku-vrstniku, Župančiču. A prav to ga je — kakor tudi Meška — skoraj bolj približalo ženski duši in ženskemu razumevanju.

Ob meji stoletja, v omladnem epigonstvu je otroško zapela Sardenkova pesem: vsa verna, preprosta, pol žalostna, pol vesela. V njej je bila domača iskrenost domačnih doživetij, od prošnje, tožbe in molitve pa do mehkih dekliskih pesmi. V njih je bil odsev od mladega jutra pa do zimskih božičnih večerov. V lahnih mehkih zvokih se je lovila žensko-nežna slika.

Vedno lepe ostanejo nekatere njegove pesmi iz vojnih dni, gotovo najgloblje osebno zajete od vseh njegovih. Malokatera slovenska pesem bi se mogla meriti z njimi v zvočnosti in preprostosti. Pa naj bo le pesem in šum izpod starega mlina, ali pismo domov, polno vprašanj, morda domotožje ali pa tiha večerna molitev vojakova v mraku k Mariji. Prav med temi pesmimi iz let grozote so nekatere tako ubrane v mislih in besedah, da se zatopiš vanje kakor v lep čudež, prav kot v one najlepše Cankarjeve »Podobe iz sanj«. Tu je bila bogata tolažba in voljna vdanost v najtežjih dneh. Z njimi se je morda najbolj približal narodu in njegovi pesmi; skoraj jih je narod vzel med svoje in tako ti morda kdaj za večera zazveni na uho mehka pesem »Nebo žari«.

Kakor njegova pesem je tiha, mirna Sardenkova pot. Iz otožnih vojnih občutij mimo daljne idiličnosti mladega svetniškega življenja zopet v deklishe pesmi, kakor v »Mladem jutru« zopet v pesmi iz »dekliskih gredic«. V obliki je mlajši, razkošnejši, tako v zunanji obliki kakor v pesmih. A vendar se mi zdi, da bi bile kmalu lepše, če bi jim pustil staro preprostost in zvočnost. Med njimi pa je morda njegova najlepša uvodna dekliska pesem iz »Narastlih studencev«.

Lahen, zgovoren je njegov slog in verzi teko in pojo. Ta lahnost in zgovornost ga je zavedla v preobilico pesmi in v pesmih v preobilico igravih primer. Tako včasih pusti kaka pesem človeka tuje hladnega in praznega. Morda se ti zgodi še podobno tudi ob svetniških pesmih, ki so včasih le preveč vsebinsko-religiozno narejene in obložene. Je pač nevarnost, vzeti življenje in peti o

njem, če se ne izliješ tako ves v njegove struge, da potem pesem sama zapoje iz tebe. Ves drug je Sardenko v študijah o svetem Alojziju, ki so seveda študije, a jim je ohranil naslove in razvoj kakor pesmim. V njih spoznaš dolgo, globoko delo vzgojitelja, ki je ob tem mladem življenju vodil že nešteto duš na božja pota. Spoznaš pa tudi njegovo hotenje na prvi pogled: v neko klasično lepoto in razkošnost.

Misli ob jubileju bi morale biti prav za prav le hvalne, a vendar hoče odkritosrčnost tudi kritičnejše besede. Vse drugače pa bi napisal, da bi hotel napisati — kakor je Muth Dörflerju k njegovi letošnji petdesetletnici — o Sardenku kot človeku. Potem bi segel v svoje otroške dni in bi vam pravil o njegovem tiho vplivajočem in dvigajočem delu. Pravil, kako prisluškujoče sledi majhnim korakom in velikim gibanjem, zvesto in pričakujoče, in kako oblikuje ves vidni in nevidni izraz iz dneva v dan. A morda ostane lepše skrito delo.

Da bi pa verjel v Pregljevih petdeset let, bi moral napisati literaren nekrolog. Pa kaj, ko je že Tavčar prav njim vkljub napisal svoje najlepše delo in ko jih bo gotovo osleparil še Pregelj sam. Verujem v duhovno rast in razvoj in verjamem v najlepšo pesem, tisto, ki je v slovo, če prav ostane morda skrita v skritem življenju, ki izpoje v Boga.

Uvod v glasbo

Dr. Stanko Vurnik

5. To sta dva pola glasbe po njenem vsebinskem (in tudi stilnem) značaju. Mogoče je, da nastopata stilno »čista«, ali pa, da se mešata v kompromisnem »realizmu«, čigar bistvo tiči v tem, da vsebuje obe komponenti, idealistično in naturalistično obenem. Realist na »realen« način vzbuja miselne in čustvene dojme, stoji vsakakor na čutno-naravnih tleh, pri čemer je bistveno, da ni nikoli čisto nadčuten, abstrakten kakor idealist, pa nikoli samo čuten ali samo predstaven, kakor naturalist (naturalizem je v bistvu le čisto čutna podpanoga realizma).

Nešteto kombinacij je možnih med njima: od momenta, ko se v idealistično glasbo zaplode prvi, rahli, skoro neznatni čutno-naturalistični elementi, pa dotlej, ko je realizem tako zelo naturalističen, da nas samo neznatni idealistični znaki v njem še zadržavajo, da še ne govorimo o čistem naturalizmu.

Čisti idealizem se v svoji kar se da močni nadčutnosti poslužuje baš najmanj čutne glasbene oblike, to je enostavne monofonije. Kakor hitro pa imamo opraviti s polifonijo ali homofonijo, ki sta že v najglobljem bistvu čutni glasbeni telesi (homofonija zlasti je skrajno čutnega značaja), tedaj ne moremo več govoriti o čistem idealizmu, ampak več ali manj idealističnem ali naturalističnem realizmu. Takoj ko združiš n. pr. dve, še tako čisto idealistični, samo »izrazni«